

ЈАБЛАН

Пред тобом је једна од првих и најбољих Кочићевих прича. Пренеће те у време аустроугарске окупације Босне и Херцеговине, у живописне пределе планинског села чији мештани од давнина уживају у борбама бикова.

Одавно се ухватио сумрак. На стрњишту испод села, у једној забрдици, скупио се Лујо сав под хаљиницу. Само му вири пјегаво лице с крупним, грахорастим очима и неколико прамичака жућкасте косе, расуте по челу. Пред њим на неколико корака пасе Јаблан.

Сваке вечери, откад су настале врућине, до неко доба ноћи напаса Лујо свог Јаблана. Пази га као очи у глави. Два пута га на недељу соли. И ужину с њиме полови. Воли он Јаблана, јер је Јаблан најјачи бак у цијелој околици. Лујо се поноси. Остале говедаре и њихове бакове поношљиво презире. Усред гробља смио би он ноћити кад је Јаблан с њиме.

– Само шјутра! – трже се Лујо као из сна, збаци са себе хаљиницу, а очи му сијевнуше од узбуђења.

Устаде, приђе баку, па га стаде миловати, мазити и тепати му:

– Добро се ти, Јабо, наруцај. Руцај, бате, колико ти дуса подноси... Само шјутра! Рођени мој, мили мој, драги мој Јабо – само шјутра!

У Лујином промуклом гласићу дрхтало је меко, њежно преклињање. Бак махну по навици репом, па га ухвати мало по образу.

– Зар мене, Јабо? – пита га пријекорно. – Сад ћу ја плакати.

Он се мало одмаче у страну, па као ђоја заплака. Јаблан диже главу.

– Није, није, Јабо! Шалим се ја. Нијеси ти мене ударио... Е, немој се, оца му, одма' за свашта љутити! Де, да се пољубимо!

Пољубише се. Лујо огрну хаљиницу, па се опет спусти на влажну траву, да сања о сјутрашњем дану.

Сјутра ће се његов Јаблан бости с царским баком. У њему већ одавно букти, пламти жеља: да се Јаблан и с Рудоњом пободе. Преклињао је кнеза да му испуни жељу. И старији људи су молили кнеза.

– Ма, људи моји, није то тако лако – царски је во! Него, ја ћу бацити молбу. Одреди ли царство да се боду, добро и јест – не браним ни ја: не одреди ли – није ништа ни било! Је ли тако, браћо?

– Тако је, кнеже. Само 'ајде по реду, па се не бој!

Молба је бачена, одговор је кнезу дошао: дозвољава се. Сјутра је Преображење, а уједно и царски дан. Сјутра ће се код кнежеве куће огледати Јаблан и Рудоња.

О томе Лујо будан сања. Час види како је Јаблан пао, како убуден издише; час, опет, како је надбо Рудоњу, па поносито стоји на мејдану. Чује како Јаблан громовито риче, а брда одјекују. Он долига:

Воло-лиге, доло-лиге! Јаче моје мило баче од те ваше јадне краве!

стрњиште (стрниште) – њива са остацима стабљика покошеног жита
грахораст – сивкастоплав

бак – бик

половити – делити

ђоја – као бајаги, тобоже

Преображење – верски празник, који хришћани прославне вере прославају 19. августа

долигати – певати дрхтавим гласом, на чобански начин

– Јабо, је ли теби студено? – чу се Лујо испод хаљинице.

Јаблан пасе. Шути, ништа не одговара. Он устаде, помилова га, извуче из стога два снопа зоби, метну пред бака, па леже крај њег'. Послије дугог полусанљивог, дрхтавог трзања превари га сан. Кад Јаблан поједе жито, леже и он код свог доброг друга.

Дубока, страховита тишина. Влажна свјежина шири се кроз ноћ. Млак вјетар подухива преко кућа, што се у полукружном, непрекидном низу протежу испод планине. Кровови, обрали маховином, једва се распознају према мјесечини, од зелених шљивика, кроз које стрше. Само се гдјегдје бјеласка нови кров. Село спава мирно, слатко, као једро, здраво и осорно планинче када га мати подоји и уљуља.

Сунце се лагано помаљало иза планинских врхунаца, који још уморно почиваху у прозрачном јутарњем сумраку. Један тренутак – па се све обли у бјеличастој свјетлости. Све трепти, прелива се! Само тамо, далеко испод планина у присојима, трепери магличasto, тиморно плаветнило. Све се диже, буди, све се пуши као врућа крв, одише снагом, свјежином.

– О, свануло већ! – протегну се Лујо, протра очи и погледа око себе. – Јабо, бате, што ме нијеси пробудио?

Јаблан је рано, врло рано устао и добро се напасао. Драго бијаше Луји кад видје како су у Јаблана трбуси забрекли.

– Е, кад си се тако, бате, наруцо, ето ти, па мало 'нако заслади! – вели весело Лујо, па баци пред бака неколико снопова зоби.

Јаблан поједе. Кренуше кнежевој кући.

Вране пролијећу из околних шумарака и падају на кукурузе, који су се истом почели зрнати. Чуvari хајкају! Страшила на оградама око кукуруза лепршају се. Сермија се изгони на пашу. Вика, довикивање на све стране.

Лујо иде замишљено за Јабланом. Удубио се у мисли – не чује он те галаме, тог живота који се око њега шири. Он мисли о Јаблану и мејдану.

присој – место окренуто сунцу

тиморина – измаглица

протра – протрља
рукама

забрекли – надувени,
пуни

зоб – оvas, жито којим
се хране коњи

хајкати – терати, гонити

сермија – стока

врцнути се – тргнути се

Врцну се, као да се нешто досјети. Растеже педаљ, па поче мерити штап:
– ’Оће Јабо надбости – неће! ’Оће – неће; ’оће – неће; ’оће! – викну Лујо, а очи му засвјетлише од превелике радости.

Од радости стаде љубити и грлити бака.

– Је л’ де, да ћеш ти њега надбости? Нека је он царски! Свеједно је то мом милом, драгом, рођеном Јаби. Је ли тако? Де, кази своме Јуји – поче му се безазлено улагивати.

У разговору са Јабланом стиже Лујо кнежевој кући, гдје се бијаше доста свијета искупило. Светац је, не ради се, па дошли људи да мало пробесједе, а као планинцима мило им је гледати и кад се бакови боду.

Луји се стеже срце кад угледа Рудоњу. Учини му се страшан и голем; и дебљи и већи од Јаблана.

– Јабо, бате, ако данас платиш главом, не зажали на ме! – уздахну Лујо, припи се уз вола, па поче опет, кријући од људи, мјерити штап. Изиђе да ће Јаблан надбости! Разведри му се лице.

– Јеси ли се уплашио, мали?

– Ти се, синко, ништа не бој. Твој је бак стари мејданџија – соколи га један чичица.

– Не бојим се ја, вала, ништа! – вели Лујо поуздано.

– Богме ћеш ти, малишане, и јаукнути кад Рудоња исуче Јаблану цријева – застрашава га пољар. – А и јест ми много додијо.

– Е, то ћемо, пољаре, истом видјети! – смије му се пркосно, заједљиво Лујо.

– Маните се, људи, празна разговора! На страну дјеца и жене! – викну кнез оштро, готово званично.

– Поведите бакове на ону раван ниже плота!

Изведоше их. Околи свијет са свију страна. Бакови се почеше њушкати, као да се упознају.

– Трке, Јаблан!

– Трке, Рудоња!

Бакови стадоше букати, копати предњим ногама, заносити се, ребрити, док силно не грунуше рогови о рокове. Стоји прасак, лом! Земља се круни, угиба се под њима.

Лујо дрхће, стрепи. Сваки му се живац разиграо. Избечио крупне грахорасте очи, не трепће. Сваки покрет прати; сваки удар одјекне у разиграном срцу. Стиснуо се, погнуо се – помогао би Јаблану, да може. Засјенише му се очи. Само назире како се нешто пред њим врти, вијуга, угиба.

Рудоња насрну свом силом.

– Поду’вати га, Јабо! – викну Лујо као изван себе.

Јаблан, стари, лукави мејданџија, посрну као ћоја на десно кољено предње ноге, па подухвати Рудоњу испод врата.

– Не дајте, људи, нагрди вола! – узвикну преплашено кнез.

Испод врата Рудоњина шикну велики млаз крви. Лујо задолига. Јаблан стоји поносито на мејдану и риче, а планински врхунци силно – силно одјекују.

голем – огроман

соколити – храбрити

исукати – извући
застрашавати – плашити

букати – испуштати
дубок глас

Петар Кочић (1877–1916), приповедач, велики борац и револуционар, противник аустроугарске власти, залагао се за интересе сељака и радника, због чега су га често хапсили. Пред крај живота, у време Првог светског рата, у Београду, записао је: „У ропству се родих, у ропству живјех, у ропству, вајме, и умријех.” Познате су му збирке приповедака: *Приче са њланине* и *исјод њланине*; *Јауци са Змијања*; дужа прича *Суда-нија*; песма у прози *Јелике и оморице* и сатирична драма *Јазавац њред судом*.

- ✿ Главни јунак приче, дечак Лујо, има борбеног бика Јаблана. Такве бикове узгајају и други сељани. По чему је Јаблан посебан? Како се Лујо због тога осећа? Шта му Јабланово присуство улива?
- ✿ Дечак необично воли свог бика. Како га доживљава? Потражи примере који сликовито описују дечаков однос према бики.
- ✿ У једном тренутку Лујо је пожелео да се његов Јаблан суочи са царским биком, Рудоњом. Зашто му је то толико важно?
- ✿ На дечакову молбу упућену кнезу ускоро је стигао потврдан одговор. Посматрај дечака у ноћи уочи мегдана. О чему размишља сутрадан док иде ка попришту окршаја? Чегга је први пут био свестан? Како себе доживљава у том тренутку?
- ✿ Приче Петра Кочића познате су по сликовитим описима природе. Потражи описе природе у овој причи. Протумачи њихову улогу – повежи их са унутрашњим расположењима главног јунака.
- ✿ Долазак Лује и Јаблана окупљени сељани дочекују повицима подршке. Ко је на страни царског бика? Како то објашњаваш?
- ✿ Отпочео је мегдан између Јаблана и Рудоње. Издвој реченице које ти казују како Лујо проживљава тренутке борбе. Како се мегдан завршио? Шта је том приликом Јаблан показао?
- ✿ Које шире значење има борба бикова и завршна сцена приче? Шта ти Кочић овом причом поручује?

Уради вежбања на стр. 18 Радне свеске.

ПОЈАМ О ПОЈМУ

Хронолошко приповедање

У причи *Јаблан* догађаји су излагани оним редом како су се дешавали. Такво приповедање које може бити у 1. или 3. лицу, назива се **хронолошко приповедање**.

Реши задатке на стр. 100 Радне свеске.

Фабула

Фабула је хронолошки организована прича, низ догађаја или ликова који су узрочно-последично повезани. Она је основа епских и драмских дела.

Алегорија

Присети се дирљивих стихова из песме Зидане *Скадра* које изговара Гојко Мрњавчевић кад схвати да ће му мајстори узидати жену у зидине града.

*Имао сам од злаџа јабуку,
Па ми јушрос њаде у Бојану
Те је жалим, њрејореш' не моју.*

У овим стиховима једно се казује речима, а друго смислом. Таква стилска фигура којом се на прикривен начин, односно, у завијеној форми исказују мисли и поруче дела назива се **алегорија**. Алегорија настаје када се метафора прошири на већи број стихова и строфа, тј. на читаву слику или причу. За алегорију се каже да је проширена метафора. У приповеци *Јаблан* Петар Кочић је на алегоричан начин приказао борбу бикова. Рудоња оличава аустроугарску власт, а Јаблан српски народ.

Парабола

Парабола је књижевна врста невелика обимом, у стиху или прози. Одликује се узвишеним, озбиљним стилем и богатом употребом стилских фигура. Сродна је алегорији и басни и увек је треба схватити у пренесеном значењу. Крајњи циљ параболе је морална поука. Примере за параболу потражи и у приповеци *Аска и вук*, на стр. 130 Читанке.

* * *

Грмечка корида је назив за традиционалне крајишке борбе бикова, које се сваке године одржавају почетком августа. Та манифестација коју организују Срби из подгрмечких села стара је скоро два и по века, а о борби бикова први пут је писао Кочић у приповеци *Јаблан*, 1902. године, у време аустроугарске окупације.

Корида је један од националних симбола Шпаније. За разлику од подгрмечке кориде, главне звезде у шпанској кориди су матадори и тореадори који се боре с биковима. Такву борбу описао је Ернест Хемингвеј у делу *Ојасно лејо*.

Љубитељи животиња изборили су се за доношење закона који штите животиње, забрањују подстицање на борбу и друге нехумане поступке. Корида у Шпанији још није забрањена (осим у Каталонији), али су укинута директни преноси борбе на националној телевизији. Док присталице кориде сматрају да су борбе с биковима неговање традиције, остали на то гледају као на популарисање насиља и примитивне свести, којој је мучење незаштићених и слабијих – забава.

ШКОЛА
ПЛУС
www.skolaplus.rs